

*Т. В. Соковець-Макатуха,
аспірант, Дніпропетровська державна фінансова академія*

ЕНДАВМЕНТ-ФОНДИ ЯК СКЛАДОВІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ДОСТУПНИМ ЖИТЛОМ

*T.V. Sokovets Makatuha,
graduate student, Dnepropetrovsk State Financial Academy*

ENDOWMENT FUNDS AS THE FINANCIAL AND CREDIT MECHANISM PROVIDING PEOPLE WITH AFFORDABLE HOUSING

У статті розглянуто сутність поняття "ендавмент-фонд" як складового фінансово-кредитного механізму забезпечення населення доступним житлом та можливості його функціонування в Дніпропетровському регіоні. Наведено схему функціонування регіонального ендавмент-фонда забезпечення населення доступним житлом та формування активів на основі дії піраміди благодійників (донорів).

The article deals with the essence of the concept of "endowment fund" as a component of financial-credit mechanism providing people with affordable housing and the possibility of its functioning in the Dnepropetrovsk region. These schemes functioning regional endowment fund providing people with affordable housing and forming assets on the basis of the pyramid benefactors (donors).

Ключові слова: ендавмент-фонд, фінансово-кредитний механізм забезпечення населення доступним житлом, відсоткова філантропія.

Key words: endowment fund, financial-credit mechanism providing people with affordable housing, interest Philanthropy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Діючі програми забезпечення населення доступним житлом у значній мірі залежні від стабільного фінансування, особливо бюджетного фінансування. Необхідно зазначити, що дані програми зазнають і впливу конкуренції з боку інших соціальних програм. Як наслідок, масштабність та "гнучкість" програм незначна при постійно зростаючій потребі у доступному житлі. Дані факти наштовхують на думку, що традиційні джерела фінансування забезпечення населення доступним житлом обмежують впровадження інноваційних проектів, які саме можуть стати серйозним важелем на зміну потреб населення у задоволенні первинної потреби — власному житлі. У США досить давно використовують ендавмент-фонди в сфері забезпечення населення доступним власним житлом або орендним жит-

лом, реконструкції, ремонту вже існуючого житла. Наприклад, функціонують такі ендавмент-фонди: BC Housing — Housing Endowment Fund, Endowment Fund For Affordable Housing — Low Income Housing, Housing Matters BC [7; 8; 9]. Механізм ендавмент-фондів на зарубіжній практиці довів свою ефективність.

У цьому аспекті впровадження такого механізму, як складового адекватного фінансово-кредитного механізму забезпечення населення доступним житлом, представляється актуальним і водночас складним завданням, оскільки механізм ендавмент-фондів відкриває значні фінансові впливання, їх накопичення та примноження і потребує захисту цього інвестиційного капіталу від махінацій та ефективного управління, а відтак і високого розвитку фінансового ринку України.

Дослідження проблематики функціонування механізму ендавмент-фондів в частині забезпечення населення доступним житлом вимагає обґрунтованого аналізу його сутності, виявлення його переваг, недоліків та особливостей функціонування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Відразу ж слід зазначити, що питання впровадження ендавмент-фонду як складового в частині фінансово-кредитного механізму забезпечення населення доступним житлом у вітчизняній літературі не досліджувалося. Питання сутності ендавмент-фонду та його дію в сфері освіти, охорони здоров'я досліджували Е.М. Арин [1], Е.В. Маряткова [3], Е.С. Ненахова [4], Я.М. Миркин [5] та ін.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення особливостей функціонування ендавмент-фондів як складового фінансово-кредитного механізму забезпечення населення доступним житлом.

ВІКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Ендавмент від англ. *endowment* — вклад, дар, жертва. Історія ендавмент-фондів налічує понад 500 років. Перший подібний фонд виник у Великобританії в 1502 році за рахунок пожертвувань на створення кафедр богослов'я в університетах Оксфорда і Кембріджа.

В Америці першим став ендавмент Гарварду (1649 р.). Земля, на якій сьогодні знаходиться університетська бібліотека Уайднер, входила саме до складу активів фонду.

Найбільшими ендавмент-фондами у світі є фонди Йеля, Стенфорда, Принстона. Ендавмент-мільярдери існують в Японії, Австралії тощо. Створення ендавменту обов'язкове для благодійних фондів у деяких країнах ЄС (Франція, Греція, Австрія). Ендавмент може функціонувати також у режимі окремого рахунка або пакета цінних паперів [1].

Механізм, схожий з ендавмент-фондами, існував також у дореволюційній Росії (XVIII століття). Принцип дії фонду заключався в тому, що меценати вносили так званий "вічний" вклад у банк, відсотки по якому спрямовувалися на добродійність [4].

Значення ендавмент-фондів як складового фінансово-кредитного механізму забезпечення населення доступним житлом розкривається в етимології поняття "ендавмент-фонд". Зазначимо, що з загальної точки зору поняття ендавмент та ендавмент-фонди тотожні.

У іноземній літературі дане поняття ендавмента часто трактується неоднозначно, в залежності від контексту використання та способу створення. Наведемо деякі з них.

1. Активи, грошові кошти або власність, що передається в дар організації, окремій особі або групі осіб для використання в якості джерела доходу. Єдиною метою ендавмента є інвестування фонду так, щоб загальна вартість активів складалася з основної суми вкладу до фонду, включаючи компенсацію інфляції і додаткового доходу для майбутніх інвестицій і додаткових витрат.

2. Безстроковий дар у вигляді грошових коштів або майна, які пожертвували на користь організації для досягнення спеціальної мети. Ендавмент-фонди можуть бути вкладені до основних фондів або інвестовані в цілях отримання постійного доходу, що може бути використаний в поточній діяльності.

3. Загальна сума дарів і заповітів, що передається за умови, що основна сума залишиться недоторканою і буде інвестована в цілях створення джерела доходу організації. Донори можуть вимагати, щоб основна сума залишалася невживаною постійно, впродовж певного терміну або доки не будуть накопичені необхідні активи для досягнення поставленої мети.

4. Фінансовий ендавмент — передача організації в дар грошей або майна, які мають бути інвестовані так, щоб основна частина залишилася незайманою.

5. Правомочний ендавмент (англ. — *qualified endowment*) — постійний, безповоротний фонд, який знаходиться у власності некомерційної організації, звільненої від оподаткування, зареєстрованої або розміщеної на території штату, банку або трастової компанії, які управляють фондом в інтересах некомерційної, звільненої від оподаткування, організації [5, с. 15].

Діяльність ендавмент-фондів у США регулює закон "Про уніфіковане розумне управління інституціональними фондами". Згідно закону, ендавмент-фонд — це інституціональний фонд або його частина, який не в повному обсязі використовується інститутом у поточній діяльності відповідно до умов дару. При цьому інституціональний фонд визначено як фонд, який створюється інститутом виключно у благодійних цілях. Інституціональним фондом не вважається фонд, в якому:

— активи, що використовуються безпосередньо не на благодійні цілі, а для збільшення їх вартості або створення доходу;

— фонд, керівником якого є опікун — не інститут;

— фонд, бенефіціаром якого є не інститут, зацікавлений в результатах діяльності фонду (окрім відхилення від цілей і порушення цілей фонду) [5, с. 15].

У Російській Федерації поняття ендавмент-фонд інтерпретується Федеральним законом "Про порядок формування і використання цільового капіталу некомерційних організацій" від 30.12.2006 року № 275-ФЗ як фонд цільового капіталу, який призначений для використання в некомерційних цілях, як правило, для фінансування організацій освіти, медицини, культури, виступає механізмом приватно-державного партнерства [5, с. 6].

Ендавмент в Україні не є окремою організаційно-правовою формою. Заснований він на основі статті 170.7.5 Податкового Кодексу в частині податку з доходів фізичних осіб. Ендавмент — це цільовий капітал благодійного фонду, розміщений на спеціальному рахунку банку, доходи (дивіденди) від якого використовуються на визначені цілі. Основна сума ендавменту не може бути використаною чи відчуженою, а дивіденди не можуть використовуватися не за цільовим призначенням [6].

В Україні недосконалим є інституційно-правове середовище залучення вільних фінансових ресурсів (у т.ч. благодійницьких, приватних внесків і пожертв) на потреби вирішення високо затратних соціальних проблем регіонального розвитку.

Рис. 1. Схема функціонування регіонального ендавмент-фонда забезпечення населення доступним житлом

Вищенаведені визначення засвідчують головні особливості функціонування ендавмент-фондів, можна сказати "грані вигоди":

1) для організації, яка створила фонд в тому, що саме всі активи, фонди та інші майнові цінності, які пожертвовані та подаровані організації в якості ресурсу, акумулюють доходи, що дозволяє організації в довгостроковій перспективі розвиватися або фінансувати конкретні цільові програми завдяки отриманню додаткового доходу від так званих подарунків, а відтак і населення, які потребують поліпшення житлових умов;

2) для благодійників (донорів), що дозволяє внести свій вклад у розвиток соціальної відповідальності через прозорий механізм добродійності, що дозволяє контролювати витрачання доходу від ендавмента на встановлені цілі; зменшення бази оподаткування своїх доходів; отримання пільг, преференцій при користуванні послугами організації.

Світовий досвід функціонування ендавмент-фондів для некомерційних благодійних організацій і організацій

у житловій сфері демонструє наступні завдання впровадження ендавмент-фондів в Дніпропетровському регіоні та в цілому по Україні:

1) можливість залучення додаткових джерел фінансових ресурсів на тривалій основі за рахунок надходжень від інвестування грошових коштів, пожертвованих юридичними та фізичними особами;

2) можливість сприяння покращенню якості життя населення за рахунок стійкого фінансування спеціальних програм забезпечення населення доступним житлом;

3) задоволення попиту на житло.

На нашу думку, механізм функціонування ендавмент-фондів для сприяння в забезпеченні населення доступним житлом Дніпропетровського регіону (рис. 1) може складатися з таких етапів.

Створення спеціальної некомерційної регіональної організації забезпечення населення доступним житлом — майбутнього власника подарованого (по-

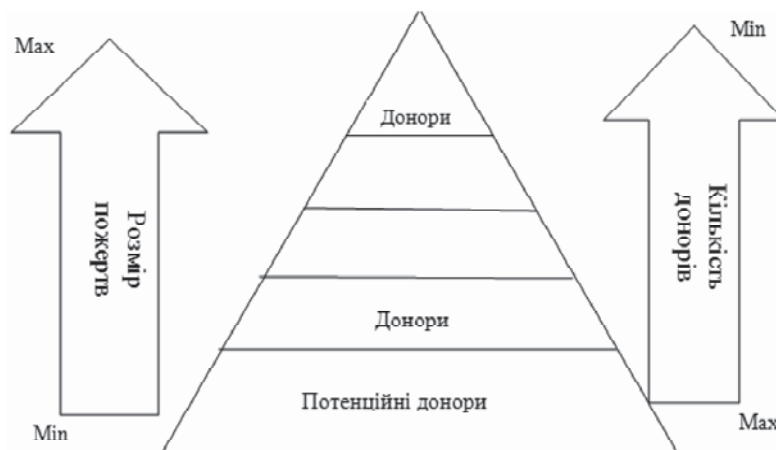

Рис. 2. "Піраміда благодійників (донорів)"

жертвованого) капіталу. Однак, діяльність такої організації має бути суворо регламентовано на законодавчому рівні.

Засновниками фонду можуть бути фізичні і/або юридичні особи, як комерційні, так і некомерційні організації.

Стейкхолдерами, або донорами в сфері забезпечення населення доступним житлом можуть бути керівництво підприємств, асоціації (об'єднання), соціально відповідальне населення, видатні спонсори, органи місцевого самоврядування, держава тощо.

Для формування ендавментів державні органи та органи місцевого самоврядування можуть використовувати так званий механізм "відсоткової філантропії" ("відсоткової субсидії") чи використання частини сформованих доходів бюджетів.

Відсоткова філантропія — механізм підтримки неприбуткових організацій у країнах Східної Європи, який дозволяє платникам податків на власний розсуд виділити на користь обраних ними неприбуткових організацій певний відсоток сплаченого податку з прибутку (доходів фізичних осіб) [2].

У зарубіжній практиці сформувалося поняття "піраміда донорів", яка описує частку активів фонду, в залежності від різної категорії благодійників (донорів) (рис. 2) [5, с. 37].

На нашу думку, функціонування регіонального ендавмент-фонду в Дніпропетровському регіоні також співвідноситься з формуванням активів фонду з обсягами пожертв благодійників, що описує піраміду.

1. Створення і формування ендавмент-фонду "Доступне житло" на регіональному рівні за рахунок грошових коштів, внесених у формі пожертвувань і благодійних внесків.

2. Передача ресурсів ендавмент-фонду в довірче управління компанії, що управляє активами, має ліцензію на здійснення діяльності по управлінню цінними паперами або ліцензію на здійснення діяльності по управлінню інвестиційними фондами, пайовими інвестиційними фондами і недержавними пенсійними фондами.

3. Здійснення управлінською компанією діяльності з управління фінансовими ресурсами ендавмент-фонду шляхом розміщення його засобів в інструменти фінансового ринку з метою отримання додаткового інвестиційного доходу.

4. Передача додаткового доходу організації на певні цілі, які визначені статутом організації і її фінансовим планом, тобто на цільові програми сприяння в забезпеченні населення доступним житлом.

5. Щомісячна звітність про спрямування та використання коштів, отримані результати.

ВИСНОВКИ

Спираючись на міжнародний досвід, можна стверджувати, що ендавмент-фонди спроможні забезпечити довгострокове стабільне джерело фінансування для програм забезпечення населення доступним житлом.

З фінансової точки зору ендавмент може надати відчутну допомогу регіональній організації за рахунок надання надійної, гарантованої ресурсної бази для підтримання програм забезпечення населення доступним житлом. У перспективі ендавмент-фонди поряд з

іншими фінансово-кредитними механізмами можуть стати своєрідним плацдармом для розвитку вектора підтримки програм забезпечення населення доступним житлом з боку держави, місцевого самоврядування та жителів Дніпропетровського регіону (суспільства в цілому). Це позбавляє організацію від необхідності постійно здійснювати пошук джерел підтримки, знижує залежність від конкретних джерел фінансування і сприяє довгостроковому фінансовому плануванню. Функціонування ендавмент-фондів в Україні потребує прозорого та водночас досить суворого законодавчого регламентування.

Виходячи з особливостей функціонування ендавмент-фонду, можна представити, що обсяг джерела доходу від ендавмент-фонду в Дніпропетровському регіоні на забезпечення населення доступним житлом може мати незначні обсяги. Враховуючи цей факт, необхідно відмітити, що з позиції комплексності та системності, наявність та дієвість ендавмент-фонду може значно вплинути на загальну ситуацію з забезпечення населення доступним житлом у довгостроковій перспективі. Оскільки ендавмент-фонд відповідає критеріям стабільності джерела доходу, а саме: протягом всього часу функціонування гарантується надходження коштів у вигляді відсотків, орендної плати, дивідендів тощо.

Література:

1. Арын Е.М. Эндаумент-фонды как форма финансирования высших учебных заведений / Е.М. Арын, Т.Я. Эрнзаров [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.elibrary.kz/databases/statia/detail.php
 2. Відсоткова філантропія для громадянського суспільства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.civicua.org/main/data?t=3&c=1&q=-1406578>
 3. Мартьякова Е.В. Эндаумент как дополнительный источник финансирования образовательных организаций / Е.В. Мартьякова, Е.Ю. Мартьякова [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2012_2/223.pdf
 4. Ненахова Е.С. Эндаумент-фонды: анализ зарубежной практики и концепция российского эндаумента; ВПО "Финансовая академия при Правительстве РФ". — М., 2007. — 34 с.
 5. Эндаумент-фонды (фонды целевого капитала) государственных и муниципальных образовательных учреждений: организация деятельности, состояние и перспективы развития: практическое руководство / Я.М. Миркин (руководитель проекта), К.Б. Бахтараева, А.В. Левченко, М.М. Кудинова (при участии Т.В. Жуковой). — М.: Финансовый университет, 2010. — 144 с.
 6. Податковий Кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
 7. Financing Housing Solutions [Resource]. — Access mode: www.bchousing.org/Initiatives/Financing/HEF
 8. Endowment Fund For Affordable Housing — Low Income Housing [Resource]. — Access mode: www.low-incomehousing.us
 9. Information on the Provincial Housing Strategy [Resource]. — Access mode: http://www.bchousing.org/Initiatives/Housing_Matters
- Стаття надійшла до редакції 11.03.2013 р.*